

Norsk Presseforbund

Via mail np@presse.no

Oslo, 24. august 2020

TV 2s høringsuttalelse: Kildeutvalgets forslag til endringer i Vær Varsom-plakaten.

Vi viser til rapporten fra kildeutvalget, opprettet av styret i Norsk presseforbund. Her er TV 2s kommentarer når det gjelder forslagene til revidering av Vær varsom-plakaten (VVP).

Dagens VVP fungerer

TV 2 mener det har vært en god og nødvendig diskusjon i mediebransjen etter «Bar Vulkan»-saken. Rapporten tar opp i seg mange relevante problemstillinger vi kjenner oss igjen i, og det er verdifullt i en løpende debatt om presseetikk. Alle norske medier, inkludert TV 2, har i etterkant hatt flere viktige diskusjoner, og forsterket fokuset på mediernes forhold til kildene, spesielt behandlingen av såkalte «urutinerte» kilder. Saken har vært en viktig vekker, også for oss. Ikke minst har den påfølgende diskusjonen vist at det er en viss forskjell på praksis i de forskjellige mediehusene, som er en viktig bevisstgjøring i seg selv.

Samtidig mener vi denne enkeltsaken ikke representerer et strukturelt problem i vår bransje generelt, eller VG hos spesielt, som gjør det nødvendig å endre Vær Varsom-plakaten. Det er viktig at vi spør oss om det er riktig og nødvendig å endre plakaten. Og ikke minst hvilke konsekvenser det kan få, og om de vil være tilsiktede.

Konsekvensene av Sofie Bakkemyrs møte med VG, viser jo nettopp at dagens utgave av VVP fungerer godt slik den er i dag, og allerede ivaretar de interessene den skal ivareta. Pressens faglige utvalg felte VG på fem punkter, med støtte i dagens utgave av VVP. Derfor mener vi at «Bar Vulkan»-saken ikke er et godt eksempel på at vi trenger flere eller mer detaljerte regler.

VVP bør ikke vokse

TV 2s grunnholdning er at VVP fortsatt skal bestå av overordnede prinsipper som redaksjoner forholder seg til og respekterer. PFU skal gi uttalelser som setter rammer etter prøving av konkrete saker. Vi advarer mot at VVP vokser, og ender som en slags samling av eksempler, med stadig mer detaljerte regler. Det vil innskrenke journalisters og redaksjoners mulighet til å utøve sin jobb i det daglige, og det vil begrense journalistikkens rammer. Disse rammene skal og må være vide, men prinsippene tydelige. Vi må unngå et regelverk som blir så detaljert, at en uheldig konsekvens kan bli større makt til de profesjonelle kildene.

God presseskikk skal sikre høy kvalitet på fakta. Premissene skal være klare. Og kjernen i Vær Varsom-plakaten er nettopp at man skal være «varsom».

Konkret til forslagene:

- Forslag til nytt punkt 3.1 (tillegg understreket):

Kilden for informasjon skal som hovedregel identifiseres, med mindre det kommer i konflikt med kildevernet eller hensynet til tredjeperson. Personkarakteristikker og udokumenterbare påstander bør ikke fremsettes anonymt.

TV 2 mener en slik endring ikke skal tas inn.

Medienes utgangspunkt skal være at alle kan etterprøve arbeidet, og kvaliteten på det vi publiserer. TV 2 mener det er viktig å holde fast ved det presseetiske utgangspunktet; nemlig at kilden for informasjon som hovedregel skal identifiseres. Når unntaket, kildevern og retten til å være anonym, blir det sentrale i diskusjonen, mister man lett denne store hovedregelen av syne. Det er unntaksvis bruk av anonyme kilder og referering til disse som må begrunnes, og da som et unntak fra hovedprinsippet.

Plikten til korrekt formidling, og til ikke å formidle udokumenterte påstander eller karakteristikker uten korrekt faktagrunnlag, er allerede godt dekket i Vær Varsom-plakaten. Vi kan heller ikke se at dette er et problem i PFUs praksis, men mener tvert imot det vil være krevende for PFU å vurdere hvilke saker som faller inn under hovedregelen, og hvilke som ikke gjør det.

TV 2 er bekymret for at en slik tilføyelse kan føre til en begrensning av journalisters mulighet til å drive maktkritisk og skarp journalistikk, innenfor flere områder. Det er også en fare for at redaktørens mulighet til skjønnsmessige vurderinger reduseres betraktelig. Det kan bli enda vanskeligere for sårbare personer som utsettes for maktmisbruk eller forsømmelser å komme til orde - eller for varslere å få søkelys på sin sak. Og dermed kan i ytterste fall samfunnsoppdraget være krevende å oppfylle. TV 2 mener dagens VVP har gode nok rammer til å reagere på uforsvarlig og uheldig bruk av anonyme kilder, og at en endring der unntakene ikke er konkretisert – vil begrense den kritiske journalistikken.

- Dagens punkt 3.3:

Det er god presseskikk å gjøre premissene klare i intervjusituasjoner og ellers overfor kilder og kontakter. Avtale om eventuell sitatsjekk bør inngås i forkant av intervjuet, og det bør gjøres klart hva avtalen omfatter og hvilke tidsfrister som gjelder. Redaksjonen selv avgjør hva som endelig publiseres.

- Forslag til nytt punkt 3.3 (endringene understreket):

Det er god presseskikk å gjøre premissene klare i intervjusituasjoner og ellers overfor kilder og kontakter. Dette gjelder også opptak av samtaler. Hvis det inngås avtale om sitatsjekk, bør det gjøres klart hva avtalen omfatter og hvilke tidsfrister som gjelder. I kontroversielle saker bør urutinerte kilder gjøres oppmerksomme på muligheten for sitatsjekk. Redaksjonen selv avgjør hva som endelig publiseres.

TV 2 mener at det er unødvendig å ha en særlig bestemmelse om opptak.

TV 2 er selvsagt helt enig i utgangspunktet, nemlig at premissene skal gjøres klare. Vår holdning er likevel at dette dekkes av den generelle bestemmelsen, og at VVPs punkt 3.10 allerede begrenser bruk av lydopptak. Dessuten mener vi VVP skal være teknologinøytral.

Når det gjøres opptak, skal kjernen i presseetikken være at man klargjør i forkant, og forklarer hva formålet er. Det handler om å være transparente og åpne. Opptak vil i de fleste tilfeller sikre at journalister gjengir fakta rett, og være en trygghet for kilden.

TV 2 vil likevel advare mot at det innføres en presseetisk plikt om å opplyse om opptak i forkant av intervjuer. Vi mener lydbåndopptak innenfor mange områder og fagfelt av journalistikken, vil være avgjørende for å avsløre kritikkverdige forhold. Å innføre en plikt til å opplyse om opptak, vil i særlig grad ramme den undersøkende journalistikken, og muligheten til å dokumentere i etterkant. For eksempel hvis kilder mot bedre vitende nekter for hva de har sagt. Dette kan få store konsekvenser for våre journalister med tanke på diskreditering og beskyldninger om "fake news", i saker hvor det er drevet maktkritisk journalistikk. Vi kan ikke sette oss i en situasjon hvor en mektig kilde, for eksempel en statsråd, kan få medhold i PFU for ikke å ha opplyst om at samtalen blir tatt opp.

TV 2 er enig i presiseringen i setningen om sitatsjekk.

TV 2 mener at begrepene «urutinerte kilder» og «kontroversielle saker» ikke skal tas inn i VVP.

Det er en kompliserende regulering som gjør hovedprinsippet i første setning uklart.

Utvalget foreslår i praksis å innføre en ny glideskala mellom rutinerte- og urutinerte kilder. Det er etter TV 2s oppfatning en avsporing. Mediene skal rapportere korrekt, og det er redaksjonens plikt å sikre at sitater eller utsagn som gjengis er korrekte, uavhengig av om kilden er «rutinert» eller ikke. I tillegg vil det føre til krevende diskusjoner om hvilke kilder som er urutinerte, og hvilke som ikke er det. En profilert og rutinert advokat kan for eksempel være urutinert når det kommer til spørsmål om det som er privat. Den samme forvirringen kan oppstå mtp hva som er en kontroversiell sak og ikke, og det vil trolig vil avhenge av hvem du spør.

TV 2 foreslår at «Redaksjonen» i siste setning bør endres til «Redaktøren». Da blir det likt med Redaktørplakatens system.

■ Dagens punkt 3.6:

Av hensyn til kildene og pressens uavhengighet skal upublisert materiale som hovedregel ikke utleveres til utenforstående.

■ Forslag til nytt punkt 3.6, (endringen understreket):

Av hensyn til kildene og pressens uavhengighet har ingen utenforstående rett til å få utlevert upublisert materiale.

TV 2 er tvilende til om en slik presisering er nødvendig.

Punktet verner om pressens uavhengighet. I dag finnes en mulighet for redaktørene å utlevere upublisert materiale, så lenge det ikke berører vår uavhengighet eller kildevernet. Det er *hovedregelen*. Det er en viss fare for at hvis forslaget tas inn i VVP, vil denne muligheten for unntaksvis vurdering – bli snevrere, og med den konsekvens at redaktøren ikke har en viss fleksibilitet. TV 2 er da tilbake til det vi refererer til i innledningen, er denne endringen nødvendig - og ser vi de fulle konsekvensene ved en slik endring? Vi heller dermed mot et syn på at endringen ikke bør gjøres.

Hvis endring gjøres mener TV 2 man bør ta inn en poengtering av at utlevering av upublisert materiale (til «utenforstående») er en redaktørvagjørelse:

«Utlevering eller beslutning om å gi tilgang til upublisert materiale er en del av redaktørens ansvar jfr. 2.1»

■ Dagens punkt 3.7:

Pressen har plikt til å gjengi meningsinnholdet i det som brukes av intervjuobjektets uttalelser. Direkte sitater skal gjengis presist.

■ Forslag til nytt punkt 3.7 (tillegg understreket):

Pressen har plikt til å gjengi meningsinnholdet i det som brukes av intervjuobjektets uttalelser i indirekte sitater. Direkte sitater skal gjengis presist.

TV 2 er uenig i å ta begrepet «indirekte sitater» inn i VVP

TV 2 er definitivt enig med kildeutvalget i at en presis og dekkende gjengivelse av det en kilde sier og mener, er helt sentralt i presseetikken. Kildeutvalgets rapport, viser at praksis her varierer fra mediehus til mediehus, og det er verdt å merke seg for oss alle. Det betyr likevel ikke at det er VVP det er noe galt med. Vi mener det er viktig for selvdømmeordningen at man unngår interne fagtermer det er vanskelig for folk flest å forholde seg til. Vi tror at en endring av praksis, vil føre til forvirring og uklarheter rundt hva som er meningsinnhold og indirekte sitater, og hva som er direkte sitater. Vi frykter dette kan gi maktpersoner mulighet til å flytte fokus fra hva saken egentlig handler om, og påføre PFU mer arbeid enn strengt tatt nødvendig. Vår plikt er å sitere rett, det er kjernen og utgangspunktet. Når man utenfor sitatene tillegger en kilde en mening, eller viser til en uttalelse, må gjengivelsen være korrekt og dekkende. TV 2 kan ikke se at en endring er nødvendig.

I denne reguleringen kan det eventuelt være fornuftig å skille de to teknikkene; å referere/gjengi og sitere, men fokusere på sannhetsgrunnsetningen, som jo er kjernen i problemstillingen. Når man siterer skal sitatet være et sitat, når man gjengir meningsinnholdet så skal man gjengi meningsinnholdet korrekt og dekkende.

■ Dagens punkt 3.8:

Endring av avgitte uttalelser bør begrenses til korrigering av faktiske feil. Ingen uten redaksjonell myndighet kan gripe inn i redigering og presentasjon av redaksjonelt materiale.

■ Forslag til nytt punkt 3.8 (endringene er understreket):

Kildens rett til sitatsjekk er personlig, og begrenset til korrigering av faktiske feil. Ingen uten redaksjonell myndighet kan gripe inn i redigering og presentasjon av redaksjonelt materiale. Som hovedregel tilbys ikke sitatsjekk når svar er avgitt skriftlig.

TV 2 mener at forslaget er unødvendig.

Vi er enig i utgangspunktet som handler om å ansvarliggjøre kilden på det som faktisk ble uttalt, også om det er en informasjonsmedarbeider som videreformidler sitatet. Vi er også enig i at sitatsjekk i utgangspunktet ikke bør være nødvendig når svaret er avgitt skriftlig, men i tillegg til faktiske feil - må det også være anledning til å rette feil i gjengivelsen av selve sitatet. Dessuten er det god presseskikk at kilden vet hvilken sammenheng sitatet er satt i.

Deler av norsk presse har en pragmatisk praksis med å la intervjuobjekter få lese sitatene sine, og også få opplyst sammenhengen de settes inn i, før publisering. TV 2 mener denne praksisen vanskelig kan kritiseres eller reguleres generelt. Det beste er, innenfor god presseskikk, å avklare uoverensstemmelser før publisering. Også der hvor informasjonen kommer fra tredjepart, som en informasjonsmedarbeider, skal fakta grunnsetningen respekteres. Den type informasjon kan ikke per definisjon defineres som presseetisk irrelevant. Da risikerer mediene å publisere mot bedre vitende.

Vi vil også påpeke innføringen av ordet "rett" til sitatsjekk. En konsekvens er at dette kan oppfattes som en absolutt rett til sitatsjekk, og dermed åpne for muligheten til å forhindre eller trenere publisering av viktig informasjon. Dette bør vurderes nøye.

■ Dagens punkt 3.9:

Opptre hensynsfullt i den journalistiske arbeidsprosessen. Vis særlig hensyn overfor personer som ikke kan ventes å være klar over virkningen av sine uttalelser. Misbruk ikke andres følelser, uvitenhet eller sviktende dømmekraft. Husk at mennesker i sjokk eller sorg er mer sårbare enn andre.

■ Forslag til nytt punkt 3.9 (endringene er understreket):

Opptre hensynsfullt i den journalistiske arbeidsprosessen. Vis særlig hensyn overfor urutinerte kilder og personer som ikke kan ventes å være klar over virkningen av sine uttalelser. Vær aktpågivende ved bruk av sosiale medier som kildegrunnlag. Misbruk ikke andres følelser, uvitenhet eller sviktende dømmekraft. Husk at mennesker i sjokk eller sorg er mer sårbare enn andre.

TV 2 mener at endringen ikke skal gjøres.

Det vises til tidligere bemerkninger om introduksjonen av «rutinert/urutinert». Alle kilder har krav på mediens vurdering av om kilden «kan forventes å være klar over virkningen av sine uttalelser», og denne vurderingen må være konkret.

Det å fremheve «sosiale medier» spesielt, er det ingen grunn til. Sosiale medier er ikke homogene, og aktpågivenheten må jo gjelde på alle arenaer hvor journalister tilegner seg informasjon. Forslaget medvirker også til å nedtone det grunnleggende prinsippet om streng kildekritikk og faktasjekk.

Avslutning:

Debatten i etterkant av "Bar Vulkan"-saken, og kildeutvalget rapport har allerede ført til en innskjerping og økt fokus på presseetikken, og spesielt når det gjelder forholdet til kildene. Dermed har arbeidet hatt en god effekt.

TV 2 mener likevel forslagene til endring av VVP ikke bør følges opp. De er unødvendige, og de er utløst av en enkeltsak som verken er representativt for bransjen eller VG.

Vær varsom-plakaten må være prinsipiell og overordnet, og bør derfor forbli slik den er.

Med vennlig hilsen

Olav Sandnes Karianne Solbrække Vegard Jansen Hagen Kathrine Haldorsen

Sjefredaktør, TV 2

Nyhetsredaktør i TV 2

Sportsredaktør i TV 2

Programredaktør i TV 2